West Bengal State University

B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2011

PART – II

SANSKRIT — HONOURS

Paper - III

(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours] [Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

1. Define and illustrate any *one* of the following figures of speech : 5

रूपक, समासोक्ति ।

2. Name and explain the figures of speech in any *one* of the following verses : 5

a) इदं किलाव्याजमनोहरं वपुस्तपःक्षमं साधयितुं य इच्छति ।

ध्रुवं स नीलोत्पलपत्रधारया शमीलतां छेतुमृषिव्यवस्यति ॥

b) अनायासकृशं मध्यमशङ्कतरले दृशौ ।

अभूषणमनोहारि वपुर्वयसि सुभ्रुवः ॥

3. Write a critical note on the special features of Bhāravi's style with emphasis on अर्थगौरव.

OR

Summarise the speech of वनेचर as found in the किरातार्जुनीय of Bhāravi.

Discuss briefly the character of the speaker as reflected therein. 7 + 5

4. Translate into Bengali *or* English any *two* of the following : 2 × 5

a) सखीनिव प्रीतियुजोऽनुजीविन: समानमानान्

सुहृदश्च बन्धुभि: ।

स सन्ततं दर्शयते गतस्मय: कृताधिपत्यामिव

साधु बन्धुताम् ॥

b) भवादृशेषु प्रमदाजनोदितं भवत्यधिक्षेप

इवानुशासनम् ।

तथापि वक्तुं व्यवसाययन्ति मां निरस्तनारीसमया

दुराधय: ॥

c) वनान्तशय्याकठिनीकृताकृती कचाचितौ

विष्वगिवागजौ गजौ ।

कथं त्वमेतौ धृतिसंयमौ यमौ विलोकयन्नुत्सहसे

न बाधितुम् ॥

d) स किंसखा साधु न शास्ति योऽधिपं

हितान्न य: संशृणुते स किंप्रभु: ।

सदानुकूलेषु हि कुर्वते रतिं

नृपेष्वमात्येषु च सर्वसम्पद: ॥

UNIT - II

5. Explain with reference to the context any *one* of the following verses : 8

a) कथाप्रसङ्गेन जनैरुदाहृता-

दनुस्मृताखण्डलसूनुविक्रम: ।

तवाभिधानाद् व्यथते नतानन:

सुदु:सहान्मन्त्रपदादिवोरग: ॥

b) अबन्ध्यकोपस्य विहन्तुरापदां

भवन्ति वश्या: स्वयमेव देहिन: ।

अमर्षशून्येन जनस्य जन्तुना

न जातहार्देन न विद्विषादर: ॥

6. a) Name and expound the *samāsa* in किंसखा in 4 (d) *or* in कथाप्रसङ्गेन in 5 (a). 2

b) Account for case-ending in नृपेषु in 4 (d) *or* in अनुजीविन: in 4 (a). 2

c) Derive संशृणुते in 4 (d) *or* in उरग: 5 (a). 1

UNIT - III

7. Explain the character of Dilīpa as an ideal king in the *Raghuvaṃśa*, Canto - I. 12

OR

Write a critical note on the literary value of the *Raghuvaṃśa*, Canto - I.

8. Translate into Bengali *or* English any *two* of the following : 2 × 5

a) व्यूढोरस्को वृषस्कन्धः शालप्रांशुर्महाभुजः ।

आत्मकर्मक्षमं देहं क्षात्रो धर्म इवाश्रितः ॥

b) भीमकान्तैर्नृपगुणैः स वभूवोपजीविनाम् ।

अधृष्यश्चाभिगम्यश्च यादोरत्नैरिवार्णवः ॥

c) अनाकृष्टस्य विषयैर्विद्यानां पारदृश्वनः ।

तस्य धर्मरतेरासीद् वृद्धत्वं जरसा विना ॥

d) अथाभ्यर्च्य विधातारं प्रयतौ पुत्रकाम्यया ।

तौ दम्पती वशिष्ठस्य गुरोर्जग्मतुराश्रमम् ॥

9. Explain in Sanskrit on any *one* of the following : 8

a) क्व सूर्यप्रभवो वंशः क्व चाल्पविषया मतिः ।

तितीर्षुर्दुस्तरं मोहादुडुपेनास्मि सागरम् ॥

b) ज्ञाने मौनं क्षमा शक्तौ त्यागे श्लाघाविपर्ययः ।

गुणा गुणानुबन्धित्वात्तस्य सप्रसवा इव ॥

10. a) i) Name and expound the *samāsa* in व्यूढोरस्को in 8 (a) *or* in सप्रसवाः in 9 (b). 2

ii) Account for the case-ending in पुत्रकाम्यया in 8 (d) *or* त्यागे in 9 (b). 2

iii) Derive जग्मतुः in 8 (d) *or* आकृष्ट 8 (c). 1

OR

b) Write short note on any *one* of the following : 5

कल्पतरु, सुप्तमीन ।

UNIT - IV

11. Give a summary of the speech of Nārada in the *Śisupālavadha*, Canto - I. 9

OR

Critically examine the remark —'माघे सन्ति त्रयो गुणाः'.

12. a) Translate into Bengali *or* English on any *one* of the following : 4

i) चयस्त्विषामित्यवधारितं पुरा ततः शरीरीति विभाविताकृतिम् ।

विभुर्विभक्तावयवं पुमानिति क्रमादमुं नारद इत्यबोधि सः ॥

ii) हरत्यघं सम्प्रति हेतुरैष्यतः शुभस्य पूर्वाचरितैः कृतं शुभैः ।

शरीरभाजां भवदीयदर्शनं व्यनक्ति कालत्रितयेऽपि योग्यताम् ॥

OR

b) Write short note on अनूरू and श्रीकाव्य.

OR

c) i) Name and expound the *samāsa* in विभक्तावयवम् in 12 (a) (i) *or* भवान्तरेषु in 13 (b). 2

ii) Account for the case-ending in नारद in 12 (a) (i) *or* कालत्रितयेऽपि in 12 (a) (ii). 1

iii) Derive अबोधि in 12 (a) (i) *or* व्यनक्ति in 12 (a) (ii). 1

13. Explain in Sanskrit any *one* of the following : 7

a) नवानधोऽधो बृहतः पयोधरान् समूढकर्पूरपरागपाण्डरम् ।

क्षणं क्षणोत्क्षिप्तगजेन्द्रकृत्तिना स्फुटोपमं भूतिसितेन शम्भुना ॥

b) बलावलेपादधुनाऽपि पूर्ववत् प्रबाध्यते तेन जगज्जिगीषुणा ।

सतीव योषित् प्रकृतिः सनिश्चला पुमांसमभ्येति भवान्तरेष्वपि ॥

West Bengal State University

B.A./B.Sc./B.Com. (Honours, Major, General) Examinations, 2011

PART – II

SANSKRIT — HONOURS

Paper - IV

(NEW AND OLD SYLLABUS)

Duration : 4 Hours] [Full Marks : 100

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

The figures in the margin indicate full marks.

(NEW SYLLABUS)

UNIT - I

(Marks : 35)

1. a) Answer any *two* of the following : $2 \times 12\frac{1}{2} = 25$

   i) Who told the Rāma-story to Vālmīki ? How did Vālmīki develop his own work ? Elucidate the importance of Vālmīki's *Rāmāyana* for Sanskrit *Kāvya* works.

   ii) What is 'Prose-romance' ? Discuss briefly the growth and development of Sanskrit Prose-romance.

   iii) Discuss the different views regarding the origin of Sanskrit drama.

   iv) Give an account of post-Kālidāsa Mahākāvya literature in Sanskrit.

   b) Write informative notes on any *two* of the following : $2 \times 5 = 10$

   i) *Buddhacaritam*

   ii) *Gītagovindam*

   iii) *Pañcatantram*

   iv) *Uttararāmacaritam.*

UNIT - II

(Marks : 15)

2. a) Answer any *one* of the following : $1 \times 10 = 10$

   i) What are the various branches of mathematical works in Sanskrit ? Write an explanatory note on any *one* branch of them.

   ii) Trace the rich history of development of medical studies in ancient India. $2 + 8 = 10$

   b) Write short notes on any *one* of the following : $1 \times 5 = 5$

   i) *Piṅgala*

   ii) *Vṛttaratnākara*

   iii) *Saṅgītadamodara.*

UNIT - III

(Marks : 25)

3. a) Describe Mahāsvetā as she is depicted in *Kādambarī* by Bāṇabhaṭṭa. 10

OR

'वाणोच्छिष्टं जगत् सर्वम्' — Justify the comments with apt quotation from your text.

b) Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following : 8

i) पञ्च - महाभूत-भयमपहाय द्रव्यात्मकम् अङ्गनिष्पादनोपकरणकलापं धवलगुणेनेव केवलेनोत्पादिताम्, दक्षाध्वरक्रियामिवोद्धत - गण - कच - ग्रह - भयोपसेवित - त्र्यम्बकाम् ।

ii) निरन्तर — भस्मोद्धुण्ठन - सिताङ्गीं रतिमिव मदन - देह - निमित्तं हर - प्रसादनार्थमागृहीत - हराराधनाम् , क्षीरोदाधिदेवतामिव सहवास - परिचित - हर - चन्द्रलेखोत्कण्ठाकृष्टाम् , इन्दुमूर्तिमिव स्वर्भानु - भय - कृत - त्रिनयन-शरणागमनाम् ।

c) Translate into Bengali *or* English any *one* of the following : 7

i) तस्य च दक्षिणां मूर्तिमाश्रित्याभिमुखीमासीनाम् , उपरचितब्रह्मासनाम् , अतिविस्तारिणा सर्व - दिङ्मुख - प्लावकेन प्रलय - परिप्लुत - क्षीरपयोधि - पूर - पाण्डुरेण अति दीर्घकाल - सञ्चितेन तपो - राशिनेव सर्वतो विसर्पता पादपान्तरैस्त्रिस्रोतो - जलनिभेन पिण्डीभूय वहतेव देह - प्रभा - वितानेन सगिरिकाननं चन्द्रमयमिव तं प्रदेशंकुर्वतीम् ।

ii) गिरीश - वृषभ - देहद्युतिमिव पृथगवस्थिताम् , आयतन - तरु - कुसुम - समृद्धिमिवशङ्कराभ्यर्चनाय स्वयमुद्यताम् , पितामह - तपः - सिद्धिमिव महीतलमवतीर्णाम् , आदि - युग - प्रजापति - कीर्तिमिव सप्त - लोकभ्रमण - खेद - विश्रान्ताम् ।

UNIT - IV

(Marks : 25)

4. a) Who was विहारभद्र ? Summarise in your own words, the advice of विहारभद्र to अनन्तवर्मा as you have read in your text. 2 + 8 = 10

OR

'दण्डिनः पदलालित्यम्' — Discuss with apt illustration from your text. 10

b) Explain in Sanskrit with reference to the context any *one* of the following : 8

i) अप्रतिपद्यात्मसंस्कारमर्थशास्त्रेषु अनग्निसंशोधितेव हेमजातिर्नातिभाति बुद्धिः ।

ii) दिव्यं हि चक्षुर्भूतभवद्भविष्यत्सु व्यवहित-विप्रकृष्टादिषु च विषयेषु शास्त्रं नामाप्रतिहतवृत्ति । तेन दीनः सतोरप्यायत - विशाल - लोचनयोरन्ध एव जन्तुरर्थ - दर्शनेष्वसामर्थ्यात् ।

c) Translate into Bengali *or* English any *one* of the following : 7

i) सोऽश्रुगद्गदमगदत् - 'श्रुयतां महाभाग, विदर्भो नाम जनपदः तस्मिन्भोजवंशभूषणम् अंशावतार इव धर्मस्य, अतिसत्वः, सत्यवादी, वदान्यः, विनीतः, विनेता प्रजानाम् , रञ्जितभृत्यः, कीर्तिमान् , उदग्रः, बुद्धिमूर्तिभ्याम् , उत्थानशीलः, शास्त्रप्रमाणः, शक्यभव्यकल्पारम्भी, संभावयिता बुधान्, प्रभावयिता सेवकान् , उद्भावयिता बुधान् , न्यग्भावयिता शत्रून् .... पुण्यवर्मा नामासीत् ।

ii) उत्थितेन च राज्ञा क्षालिताक्षालिते मूखे मुष्टिमर्धमुष्टिं वाभ्यन्तरीकृत्य कृत्समायव्ययजातमह्नः प्रथमेऽष्टमे भागे श्रोतव्यम् । शृण्वत एवास्य द्विगुणमपहरन्ति तेऽध्यक्षधूर्ताः । चत्वारिंशतं चाणक्येपदिष्टानाहारणोपायान्सहस्रधात्मबुद्धैव ते विकल्पयितारः ।